

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

305

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Magdalena Rękas

Jerzy Sokołowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-382-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: Wykorzystanie analizy czynnikowej do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej	15
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: Ekonomia wirtualnych światów – tendencje rozwoju	24
Tomasz Bernat: Egzogeniczne determinanty dominacji rynkowej na przykładzie Poczty Polskiej SA.....	37
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Wybrane determinanty kształtujące współpracę innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych z jednostkami PAN i szkołami wyższymi na terenie Polski Północno-Zachodniej.....	50
Agnieszka Bretyn: Wybrane aspekty jakości życia młodych konsumentów w Polsce	62
Grzegorz Bywalec: Transformacja gospodarcza a regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Indiach	73
Magdalena Cyrek: Determinanty zatrudnienia w usługach tradycyjnych i nowoczesnych – analiza regionalna.....	83
Sławomir Czech: Czy wokół państwa opiekuńczego toczy się jeszcze spór o wartości?.....	95
Sławomir Czetwertyński: Możliwości poznawcze prawa Metcalfe’a w określaniu wartości ekonomicznej sieci komunikacyjnych.....	108
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Polityka i strategia rozwoju Unii Europejskiej w koncepcji ekonomii zrównoważonego rozwoju	118
Karolina Dreła: Zatrudnienie nietypowe	129
Paweł Drobny: Ekonomia personalistyczna jako próba reorientacji ekonomii	142
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Koszty bankructwa państwa	154
Małgorzata Gasz: Unia bankowa – w poszukiwaniu nowego paradygmatu na europejskim rynku bankowym	163
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Zmiana struktury dochodów w Polsce w relacji kapitał–praca z uwzględnieniem sektorów gospodarki narodowej	174
Anna Golejewska: Innowacje i sposoby ich pomiaru na poziomie regionalnym	184
Mariusz Grębowiec: Zachowania nabywcze konsumentów na rynku usług bankowych w świetle badań	195

Urszula Grzega: Oszczędności i zadłużenie polskich gospodarstw domowych.....	207
Jarosław Hermaszewski: Sytuacja finansowa gminy a wybory bezpośrednie w gminach. Wstęp do badań.....	218
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maria Majewska: Wpływ globalizacji na wzrost poziomu specjalizacji w międzynarodowej wymianie handlowej..	228
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Możliwości oddziaływania na wzrost gospodarczy poprzez kontrolę poziomu ryzyka kredytowego w bankach przy wykorzystaniu systemów sztucznej inteligencji.....	240
Renata Jedlińska: Atrakcyjność inwestycyjna Polski – wybrane aspekty.....	252
Andrzej Jędruchniewicz: Inflacja jako cel polityki pieniężnej NBP.....	264
Michał Jurek: Wykorzystanie analizy duracji i wypukłości w zarządzaniu ryzykiem stopy procentowej.....	276
Sławomir Kalinowski: Znaczenie eksperymentu w metodologii nauk ekonomicznych.....	287
Teresa Kamińska: Struktura branżowa bezpośrednich inwestycji zagranicznych a kryzys finansowy	299
Renata Karkowska: Siła oddziaływania czynników makroekonomicznych i systemowych na wielkość globalnej płynności.....	311
Anna Kasprzak-Czelej: Determinanty wzrostu gospodarczego.....	323
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Analiza wpływu polityki stóp procentowych EBC na stabilność sektorów bankowych w wybranych krajach strefy euro – wnioski z kryzysu.....	334
Iwona Kowalska: Rozwój badań z zakresu ekonomiki edukacji w paradygmacie interdyscyplinarności nauki	348
Ryszard Kowalski: Dylematy interwencjonizmu w czasach kryzysu	358
Jakub Kraciuk: Kryzysy finansowe w świetle ekonomii behawioralnej.....	370
Hanna Kruk: Rozwój zrównoważony w Regionie Morza Bałtyckiego na przykładzie wybranych mierników w latach 2005-2010.....	380
Kazimierz W. Krupa, Irmina Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Kapitał intelektualny jako akcelerator nowej ekonomii (tablice korelacyjne, pracownicy kluczowi).....	391
Anna Krzysztofek: Normy i standardy społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.....	401
Krzysztof Kubiak: Transakcje w procesie przepływu wiedzy w świetle nowej ekonomii instytucjonalnej.....	413
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Czech.....	423
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: Rola kontroli zarządczej w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego	434
Natalia Mańkowska: Konkurencyjność instytucjonalna – wybrane problemy metodologiczne.....	445

Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Percepcja zaangażowania przez adeptów zarządzania – szansą czy ograniczeniem dla współczesnych firm	457
Jerzy Mieszaniec: Innowacje nietechnologiczne w przedsiębiorstwach przemysłowych sektora wydobywczego	469
Aneta Mikula: Ubóstwo obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej – demografia i rynek pracy	481
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Wartość publiczna a legitymizacja	492
Janusz Myszczyński: Wykorzystanie koncepcji <i>social savings</i> w określeniu wpływu sektora kolejowego na wzrost gospodarczy Niemiec w początkach XX w.	500
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Zmiany w polityce handlowej Unii Europejskiej na początku XXI wieku	513
Anna Niewiadomska: Wydłużanie okresu aktywności zawodowej osób starszych w Polsce	524
Mariusz Nyk: Przeciętne wynagrodzenie a sytuacja na rynku pracy – przypadek województwa łódzkiego	536
Monika Pasternak-Malicka: Przesłanki ruchów migracyjnych Polaków z obszaru województwa podkarpackiego w kontekście kryzysu gospodarczego wywołanego kryzysem <i>subprime</i>	547
Jacek Pera: Budowa nowej architektury regulacyjnej w Europie jako element zarządzania ryzykiem niestabilności finansowej – rozwiązania pokryzysowe. Próba oceny i wnioski dla Polski	559
Renata Pęciak: Kryzysy w gospodarce w interpretacji Jeana-Baptiste’a Saya	573
Czesława Pilarska: Współczesny kryzys gospodarczy a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski	584
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjna nauka a źródła jej finansowania	601
Adriana Politaj: Pomoc publiczna na subsydiowanie zatrudnienia w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej	617
Marcin Ratajczak: Odpowiedzialny biznes w aspekcie osiągniętych korzyści ekonomicznych na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu	628
Magdalena Rękas: Dieta w krajach Unii Europejskiej i czynniki wpływające na jej poziom – przegląd wybranych badań	638
Włodzimierz Rudny: Rozwiązania zintegrowane w modelach biznesowych	653
Krzysztof Rutkiewicz: Pomoc publiczna na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjność przedsiębiorstw w polityce konkurencji Unii Europejskiej w latach 2004-2010	663
Katarzyna Skrzyszewska: Konkurencyjność krajów Regionu Morza Bałtyckiego w świetle międzynarodowych rankingów	675
Tadeusz Sporek: Ewolucja i perspektywy grupy BRICS w globalnej gospodarce	684

Aleksander Surdej: Inwestycje w szkolenia zawodowe w świetle teorii ekonomicznej.....	695
Piotr Szajner: Wpływ zmienności kursu walutowego na międzynarodową konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego	706
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: Problem skuteczności i efektywności decyzji menedżerskich w firmie w zakresie formułowania i wdrażania strategii	716
Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polska gospodarka internetowa – stan i perspektywy	729
Monika Utzig: Aktywa finansowe gospodarstw domowych a koniunktura gospodarcza	744
Agnieszka Wałęga: Nierówności dochodowe w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	754
Grzegorz Wałęga: Wpływ spowolnienia gospodarczego na zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce	766
Grażyna Węgrzyn: Formy zatrudnienia pracowników w Unii Europejskiej – aktualne tendencje	778
Barbara Wieliczko: Krajowa pomoc publiczna w UE w okresie obecnego kryzysu.....	790
Artur Wilczyński: Znaczenie kosztów alternatywnych w rachunku ekonomicznym gospodarstw rolnych	802
Renata Wojciechowska: Wieloznaczności językowe współczesnej ekonomii	813
Jarosław Wojciechowski: Ewolucja koncepcji funkcjonowania rynku w społecznej nauce Kościoła Katolickiego.....	823
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Znaczenie lokalnych grup działania w budowaniu kapitału społecznego na obszarach wiejskich.....	834
Grażyna Wolska: Kodeksy etyczne jako instrument poprawnych relacji między podmiotem gospodarczym a konsumentem.....	844
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Ekonomiczno-społeczne konsekwencje reklamy w segmencie leków OTC	853
Gabriela Wronowska: Oczekiwania pracodawców wobec absolwentów szkół wyższych w Polsce jako przykład bariery wejścia na rynek pracy... ..	861
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Źródła i bariery ciągłości wdrażania innowacji przez polskie przedsiębiorstwa.....	872
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Instytucjonalna struktura rynku pracy w Polsce	884
Małgorzata Zielenkiewicz: Upodabnianie się krajów pod względem poziomu dobrobytu w procesie integracji europejskiej	895
Mariusz Zieliński: Demografia i aktywność zawodowa ludności a poziom bezrobocia w Unii Europejskiej.....	907
Jerzy Żyżyński: Gospodarka jako spójny system strumieni pieniądza a problem racjonalności pakietu fiskalnego.....	917

Summaries

Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: The use of factor analysis for the assessment of socio-economic development on the local scale.....	23
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: The economy of virtual worlds – trend of development	36
Tomasz Bernat: Exogenous determinants of market dominance – Polish Post case	48
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Selected determinants forming innovative partnership of traditional industrial companies with units of Polish Academy of Sciences and universities in north-western Poland.....	61
Agnieszka Bretyn: Selected aspects of quality of life of young consumers in Poland	72
Grzegorz Bywalec: Economic transformation and regional disparity of poverty in India.....	82
Magdalena Cyrek: Determinants of employment in traditional and modern services – regional analysis	94
Sławomir Czech: Is the welfare state’s dispute over values still alive?	107
Sławomir Czetwertyński: Cognitive possibilities of Metcalfe’s law in defining the economic value of communication networks	117
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Policy and development strategy in the European Union in the conception of economics of sustainable development	128
Karolina Dreła: Untypical employment.....	141
Paweł Drobny: Personalist economics as an attempt at economics reorientation	153
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Costs of sovereign default.....	162
Małgorzata Gasz: Bank Union – in search of a new paradigm on the European banking market.....	173
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Change of income framework in capital-labour scheme in Poland, including the sector of national economy	183
Anna Golejewska: Innovations and the way of their measure at the regional level.....	194
Mariusz Grębowiec: Purchasing behavior of consumers on banking service market in the light of research	206
Urszula Grzega: Savings and debt of Polish households.....	217
Jarosław Hermaszewski: Financial situation of a commune vs. local elections. Introduction to the study	227
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maria Majewska: The impact of globalization on a higher specialization level in international exchange of goods ...	239
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Banks’ possibilities of influencing macroeconomic growth by the use of neural network systems in the credit risk control	250

Renata Jedlińska: Investment attractiveness of Poland – selected issues	263
Andrzej Jędruchniewicz: Inflation as a target of monetary policy of NBP ...	275
Michał Jurek: Use of duration and convexity analysis in interest rate risk management.....	286
Sławomir Kalinowski: The role of the controlled experiment in the methodology of economy	298
Teresa Kamińska: Economic activity structure of foreign direct investment and financial crisis	310
Renata Karkowska: The impact of macroeconomic and systemic factors on the global liquidity	322
Anna Kasprzak-Czelej: Determinants of economic growth	333
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: The analysis of influence of the ECB interest rates' policy on a stability of bank sectors in selected countries of the eurozone – conclusions from the crisis.....	347
Iwona Kowalska: Development of research in the field of economics of education within the paradigm of interdisciplinarity of science	357
Ryszard Kowalski: The dilemmas of interventionism in times of crisis	369
Jakub Kraciuk: Financial crises in the light of behavioural economics.....	379
Hanna Kruk: Sustainable development in the Baltic Sea Region based on chosen indices in years 2005-2010	390
Kazimierz W. Krupa, Irmína Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Intellectual capital as an accelerator of the new economy (correlation tables, key employees)	400
Anna Krzysztofek: Norms and standards of social responsibility in enterprises	412
Krzysztof Kubiak: Transactions in the flow of knowledge in the light of new institutional economics	422
Paweł Kulpaka: M. Friedman's permanent consumption model and Keynesian consumption functions – empirical verification of selected theories on the example of Czech.....	433
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: The role of management control in management process of local self-government units.....	444
Natalia Mańkowska: Institutional competitiveness – selected methodological issues	456
Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Understanding the engagement by management adepts – a chance or a limitation for contemporary business	468
Jerzy Mieszaniec: Non-technological innovations in the industrial enterprises of mining sector.....	480
Aneta Mięka: Poverty of rural areas in the European Union member states – demography and labor market	491
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Public value and legitimacy	499

Janusz Myszczyzyn: Use of social savings concept in defining the role of railway sector on the economic growth in Germany in the early twentieth century	512
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Changes in trade policy of the European Union at the beginning of the twenty-first century	523
Anna Niewiadomska: Extending the period of professional activity of the elderly in Poland	535
Mariusz Nyk: Average salary and the situation on the labour market – case of Łódź Voivodeship	546
Monika Pasternak-Malicka: Reasons form migration of Poles from Subcarpathian Voivodeship in the context of the economic crisis caused by the subpreme crisis	558
Jacek Pera: Construction of a new regulatory architecture in Europe as an element of financial instability risk management – post-crisis solutions. Attempt of assessment and implications for Poland.....	572
Renata Pęciak: Crises in the economy in the interpretation of Jean-Baptiste Say	583
Czesława Pilarska: The contemporary economic crisis and foreign direct investment inflow into Poland	600
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovations in science and their financial sources	616
Adriana Politałaj: State aid for subsidizing of employment in Poland and in selected countries of the European Union	627
Marcin Ratajczak: Responsible business in the context of economic benefits gained on the example of agribusiness enterprises.....	637
Magdalena Rękas: Fertility rate in the European Union states and factors influencing the rate – review of selected surveys	652
Włodzimierz Rudny: Solution-based business models.....	662
Krzysztof Rutkiewicz: State aid for Research & Development & Innovation activities of enterprises in the European Union’s competition policy in the period 2004-2010.....	674
Katarzyna Skrzyszewska: Competitiveness of the Baltic Region countries in the context of international rankings	683
Tadeusz Sporek: Evolution and perspectives of BRICS group in the global economy.....	694
Aleksander Surdej: Investments in VET programmes: framework for an economic analysis	705
Piotr Szajner: The impact of exchange rated volatility on the competitiveness of Polish food sector on international markets	715
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: The problem of efficacy and effectiveness in the formulating and implementing of strategy decision making process	728

Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polish Internet economy – current state and future perspectives	743
Monika Utzig: Households' financial assets and economic prospect.....	753
Agnieszka Wałęga: Income inequality in the context of accession of Poland to the European Union	765
Grzegorz Wałęga: Impact of economic slowdown on households' debt in Poland	777
Grażyna Węgrzyn: Employment forms in the European Union – current trends.....	789
Barbara Wieliczko: State aid in the European Union in the period of the current crisis.....	801
Artur Wilczyński: The impact of opportunity costs on farms profitability.....	812
Renata Wojciechowska: Linguistic ambiguities of contemporary economics	822
Jarosław Wojciechowski: Evolution of free market concept in social teaching of the Catholic Church.....	833
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: The significance of local action groups in formation of social capital in rural areas	843
Grażyna Wolska: Ethical codes as a tool of correct relations between a firm and a consumer	852
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Marketing of OTC medicines in Poland on the example of television advertising	860
Gabriela Wronowska: Expectations of employers towards graduates of universities in Poland as an example of barriers to enter the labor market	871
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Sources and barriers of persistence of innovation of Polish manufacturing companies	883
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Institutional structure of the labor market in Poland	894
Małgorzata Zielenkiewicz: Convergence of the countries in terms of social welfare in the process of European integration	906
Mariusz Zieliński: Demography and economically active population vs. the level of unemployment in the European Union.....	916
Jerzy Żyżyński: Economy as a consistent system of money flows vs. the issue of fiscal pact rationality	931

Piotr Szajner

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy

WPLYW ZMIENNOŚCI KURSU WALUTOWEGO NA MIĘDZYNARODOWĄ KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEGO SEKTORA ŻYWNOŚCIOWEGO

Streszczenie: W otwartych gospodarkach polityka kursu walutowego jest bardzo ważnym elementem polityki monetarnej. Równocześnie fundamentem otwartej gospodarki rynkowej jest konkurencja, a zdolność podmiotów do konkurowania jest określana jako konkurencyjność. Kurs walutowy wywiera ogromny wpływ zarówno na całą gospodarkę narodową, jak i na jej poszczególne sektory. Integracja gospodarcza z UE spowodowała, że wpływ unijnej polityki gospodarczej na polską gospodarkę w znacznym stopniu jest determinowany kursem walutowym. Dotyczy to także sektora żywnościowego, który podlega Wspólnej Polityce Rolnej. Polskie rolnictwo i przemysł spożywczy po integracji z UE osiągnęły sukces w handlu zagranicznym, który można interpretować jako poprawę międzynarodowej konkurencyjności. Pojawia się kluczowe pytanie, na ile konkurencyjność polskiej żywności na rynkach zewnętrznych była wynikiem zmienności kursu walutowego.

Słowa kluczowe: kurs walutowy, konkurencyjność, sektor żywnościowy, handel zagraniczny.

1. Wstęp

Kurs walutowy (*exchange rate*) w literaturze ekonomicznej jest definiowany jako cena jednej waluty wyrażona w jednostkach innej waluty¹. Występują dwa sposoby wyrażania nominalnego kursu walutowego: bezpośredni (prosty) i pośredni (odwrotny). W większości krajów, w tym także w Polsce, kurs walutowy jest wyrażany w sposób bezpośredni, tj. jest to liczba jednostek waluty krajowej płaconych za jednostkę waluty obcej. W USA i Wielkiej Brytanii notowania są dokonywane w sposób pośredni, tj. liczba jednostek waluty obcej płacona za jednostkę waluty krajowej. Pośredni sposób wyrażania kursu walutowego bywa określany kursem odwrotnym i w prezentacji graficznej lepiej odzwierciedla zmiany wartości (siły nabywczej) waluty krajowej. W bezpośrednim sposobie wyrażania wzrost kursu walutowego

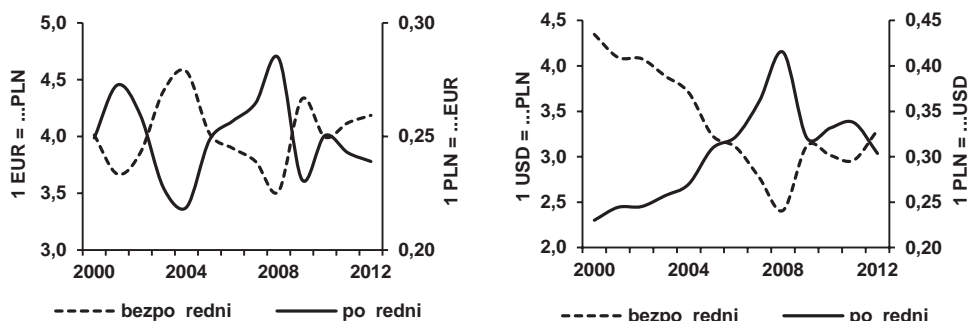
¹ E. Chrabonszczewska, K. Kalicki, *Teoria i polityka kursu walutowego*, SGH, Warszawa 1996, s. 81.

na prezentacji graficznej odpowiada spadkowi wartości waluty krajowej (dewaluacji lub deprecjacji). Problem ten nie występuje w przypadku pośredniego sposobu prezentacji, gdyż zmiany kursu pokrywają się ze zmianami wartości waluty (rys. 1). Zmiany wartości waluty wynikające z bezpośredniego i pośredniego sposobu wyrażania kursu nie są symetryczne. Skala zmiany wartości waluty mierzona za pomocą kursu prostego jest różna niż przy zastosowaniu kursu odwrotnego, a wyraża ją formuła (1).

$$E_{fc} = \left(\frac{1}{1 - E_{dc}} - 1 \right) \cdot 100\%, \quad (1)$$

gdzie: E_{fc} – zmiana wartości waluty krajowej według kursu walutowego wyrażonego w sposób pośredni (odwrotny);

E_{dc} – zmiana wartości waluty krajowej według kursu walutowego wyrażonego w sposób bezpośredni (prosty).

Rys. 1. Kurs walutowy w Polsce

Źródło: opracowanie własne, dane NBP.

Kurs walutowy jest narzędziem sterującym w handlu zagranicznym, gdyż spełnia dwie funkcje: informacyjną i cenotwórczą². Kurs walutowy, informując o cenie walut obcych, wykorzystywany jest w decyzjach podmiotów gospodarczych dotyczących działalności handlowej i współpracy z zagranicą. Funkcja cenotwórcza polega na przenoszeniu zagranicznego układu i relacji cen na krajowy układ cen wraz ze wszystkimi ekonomicznymi konsekwencjami dla gospodarki. Kurs walutowy w znacznym stopniu decyduje o opłacalności transakcji handlowych i konkurencyjności produktów na rynkach zewnętrznych.

² D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Ekonomia*, PWE, Warszawa 1998.

W badaniach ekonomicznych jest stosowany także realny kurs walutowy, który jest miarą względnych cen dóbr pochodzących z różnych krajów wyrażoną w jednej walucie i wyliczany jest za pomocą (2). Kategoria ta jest stosowana w analizach porównawczych międzynarodowej konkurencyjności, w tym przede wszystkim konkurencyjności cenowej³. W analizie kursu realnego duże znacznie może mieć dobór odpowiednich wskaźników zmienności cen. Najpowszechniej jest wykorzystywany wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (*Consumer Price Index*), ale w zależności od potrzeb analitycznych możliwe jest stosowanie innych indeksów: np. wskaźnika cen produkcji sprzedanej przemysłu (*Industry Sold Production Price Index*). Duże różnice w poziomie cen oraz wskaźnika inflacji mogą stwarzać problemy z wyliczeniem realnego kursu walutowego, a przede wszystkim interpretacją konkurencyjności na tej podstawie. W szczególności dotyczy to lat charakteryzujących się dużymi wahaniami koniunktury gospodarczej. W 2009 r. w warunkach kryzysu gospodarczego wskaźnik inflacji (CPI) w Polsce wniósł 4%, podczas gdy w strefie euro 0,3%. W tym samym okresie w Stanach Zjednoczonych wystąpiła deflacja, wartości wskaźnika CPI wyniosły -0,7%. Przy tak dużych różnicach ocena konkurencyjności na podstawie kursu realnego jest bardzo wątpliwa.

$$\varepsilon_r = \varepsilon_n \cdot \frac{P_k}{P_z} \qquad \varepsilon_r = \varepsilon_n \cdot \frac{\pi_k}{\pi_z}, \qquad (2)$$

gdzie: ε_r – realny kurs walutowy,
 ε_n – nominalny kurs walutowy,
 P_k, P_z – cena dobra w kraju i za granicą,
 π_k, π_z – wskaźniki zmian cen w kraju i za granicą.

Kurs walutowy jest determinowany przez wiele różnorodnych czynników, które można ogólnie podzielić na trzy grupy:

- ekonomiczne – stan gospodarki, inflacja, stopy procentowe, podaż i popyt na rynku walutowym, stan bilansu handlowego i płatniczego, przepływ kapitałów, polityka pieniężna i walutowa,
- polityczne – wszelkie napięcia i polityczne zaostżenia sytuacji międzynarodowej, konflikty zbrojne itp.,
- psychologiczne – pesymistyczne i optymistyczne przewidywania stanu koniunktury i rozwoju gospodarki przez międzynarodowe instytucje gospodarcze i finansowe.

W dobie globalizacji gospodarki światowej i regionalnej integracji gospodarczej wpływ kursu walutowego na realną sferę gospodarki jest duży. Problem uwidacznia się wyraźnie w przypadku gospodarek otwartych na wymianę handlową z zagranicą oraz na duże przepływy kapitału inwestycyjnego (*foreign investment*) i spe-

³ E. Czarny, *Dlaczego kraje handlują ze sobą?*, [w:] *Globalizacja od A do Z*, NBP, Warszawa 2004.

kulacyjnego. Kluczowym zagadnieniem jest sposób wyznaczania i utrzymywania na odpowiednim poziomie kursu walutowego. Uwzględniając wiele czynników, administracja rządowa prowadzi odpowiednią politykę pieniężną (monetarną), której elementem jest polityka kursu walutowego. Polityka pieniężna to działania zmierzające do zapewnienia stabilności cen, która jest fundamentem długotrwałego wzrostu gospodarczego. Polityka monetarna oddziałuje na podaż pieniądza i kursy walutowe. W literaturze wyróżnia się dwie podstawowe grupy systemów wyznaczania kursu walutowego: regulowane i płynne⁴. W systemach regulowanych, często nazywanych kursami stałymi, kurs jest regulowany przez władze monetarne w ramach przyjętego korytarza wahań⁵. Zmiany kursu mają zazwyczaj charakter jednorazowy i w zależności od sytuacji gospodarczej polegają na obniżce (dewaluacji) lub podwyżce (rewaluacji). Płynny kurs jest wyznaczany na rynku walutowym jako wynik relacji między popytem i podażą⁶. W systemie kursu płynnego zmiany wartości (siły nabywczej) walut są rozciągnięte w czasie i zazwyczaj mają charakter stopniowy. Wzrost wartości waluty jest określany jako aprecjacja, a jej spadek deprecjacja⁷.

2. System kursu walutowego w Polsce

W Polsce na podstawie regulacji ustawowych⁸ politykę walutową ustaloną przez Radę Ministrów realizuje Narodowy Bank Polski w porozumieniu z Radą Polityki Pieniężnej. W pierwszym okresie transformacji gospodarczej głównym celem polityki pieniężnej była walka z wysoką inflacją. W styczniu 1990 r. przeprowadzono dewaluację złotego o 31,6%, a kurs ustalono w wysokości 9500 zł/USD. W wyniku umacniania się złotego i słabnącej konkurencyjności polskich towarów na rynkach zewnętrznych w maju 1991 r. przeprowadzono kolejną dewaluację do 11 000 zł/USD. Ponadto kurs złotego zaczęto ustalać w odniesieniu do koszyka walut. W październiku 1991 r. wprowadzono system kursu pełzającego, a skalę miesięcznej dewaluacji zaplanowano na wysokości ok. 1,8%. W latach 1992-1995 w wyniku malejącej inflacji tempo miesięcznej dewaluacji było sukcesywnie obniżane do 1,2%.

Kolejnym etapem zmian w polityce kursowej było wprowadzenie systemu pełzającego pasma, a przedział wahań ustalono na $\pm 7\%$. W kolejnym okresie następo-

⁴ J. Borowski, *Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro*, NBP, Warszawa 2004.

⁵ W systemach regulowanych wyróżnia się: całkowitą dolaryzację (*full dollarization*), zarząd walutą (*currency board*), kurs stały (*fixed-but-adjustable exchange rate*), kurs pełzający (*crawling peg*).

⁶ W systemie kursów płynnych wyróżnia się systemy: kurs płynny w paśmie (*floating within the band*), kurs płynny kierowany (*dirtyfloat*) oraz czysty kurs płynny (*freefloat*).

⁷ J. Rymarczyk, *Handel zagraniczny organizacja i technika*, PWE, Warszawa 1996.

⁸ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (DzU 2005 r. nr 1, poz. 2, ze zm.).

wała redukcja miesięcznego tempa dewaluacji do 0,3% miesięcznie w 1999 r., ale rozszerzano pasmo wahań do $\pm 15\%$ oraz zmieniono strukturę koszyka walutowego⁹.

Rozszerzanie pasma wahań było przygotowaniem do wprowadzenia płynnego systemu wyznaczania kursu¹⁰, który wprowadzono w kwietniu 2000 r. Decyzja o upłynnianiu kursu walutowego miała ogromne znaczenie dla gospodarki, gdyż wzrosło ryzyko kursowe, które z jednej strony determinowało konkurencyjność poszczególnych sektorów, ale równocześnie spadła podatność gospodarki na spekulacje walutowe.

Głównymi walutami rozliczeniowymi w handlu zagranicznym są euro i dolar amerykański, ale na niektórych rynkach duże znacznie mają także inne waluty (np. korona norweska, rubel). W latach 2000-2012 kursy głównych walut wykazywały dużą zmienność, ale z wyraźną tendencją do aprecjacji złotego, w tym zwłaszcza wobec dolara. Niewiele w tym zakresie zmieniło jednorazowe osłabienie złotego w 2009 r. – odpowiednio o 23% i 29% (tab. 2). Kurs dolara w długim okresie osłabił się także względem euro. W 2000 r. jednostce waluty unijnej odpowiadało ok. 0,9 USD, a w ostatnich latach za jeden EUR należało zapłacić 1,35-1,45 USD.

Tabela 1. Wybrane założenia reformy systemu regulacji rynku cukru w Polsce

Lata	Nominalny kurs walutowy (prosty)			Dynamika rok poprzedni = 100%	
	1 USD = zł	1 EUR – zł	1 EUR = USD	1 USD = zł	1 EUR – zł
2000	4,3464	4,0110	0,924	–	–
2001	4,0939	3,6685	0,896	94,2	91,5
2002	4,0795	3,8557	0,946	99,6	105,1
2003	3,8889	4,3978	1,131	95,3	114,1
2004	3,7059	4,5709	1,244	95,3	103,9
2005	3,2348	4,0254	1,245	87,3	88,1
2006	3,1038	3,8956	1,256	96,0	96,8
2007	2,7667	3,7782	1,367	89,1	97,0
2008	2,4092	3,5166	1,460	87,1	93,1
2009	3,1162	4,3276	1,389	129,3	123,1
2010	3,0157	3,9946	1,325	96,8	92,3
2011	2,9628	4,1189	1,390	98,2	103,1
2012	3,2570	4,1850	1,285	109,9	92,4

Źródło: obliczenia własne, dane NBP.

⁹ Koszyk walut miał następującą strukturę (dolar amerykański 45%, marka niemiecka 35%, funt sterling 10%, frank szwajcarski 5% i frank francuski 5%). W dniu 1 stycznia 1999 r. nastąpiła zmiana koszyka walutowego: euro 55% i dolar amerykański 45%.

¹⁰ Uchwała nr 30 Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 2000 r. w sprawie uznania za nieobowiązującą uchwały w sprawie zasad ustalania kursu złotego w stosunku do walut obcych (Monitor Polski z dnia 21 kwietnia 2000 r.).

W 2012 r. średni kurs euro wyniósł 4,185 zł i był prawie o 8% niższy niż przed rokiem, ale tylko o 4,3% wyższy niż w 2000 r. Kurs dolara w 2012 r. ukształtował się na poziomie 3,257 zł i był o 9,9% wyższy niż przed rokiem, ale był aż o 25% niższy niż w momencie wprowadzenia płynnego systemu wyznaczania kursu. Pokazuje to wyraźnie, jak silna była aprecjacja złotego w stosunku do dolara, co nie pozostało bez wpływu na opłacalność transakcji eksportowych na rynki krajów trzecich.

3. Problematyka konkurencyjności międzynarodowej i metody jej oceny

Konkurencja (*competition*) jest podstawowym elementem gospodarki rynkowej. W ekonomii neoklasycznej, określanej ekonomią rynku, konkurencja jest uważana za główną siłę „porządkującą” gospodarkę poprzez zapewnienie efektywnej alokacji rzadkich zasobów (koncepcja „niewidzialnej ręki rynku”). W tym kontekście konkurencja może być rozumiana jako rywalizacja rynkowa między podmiotami, przy czym obszarów konkurowania może być wiele: ceny, koszty, innowacyjność, efektywność. Z konkurencją wiąże się pojęcie konkurencyjności (*competitiveness*), którą w najprostszy sposób można zdefiniować jako zdolność podmiotów do konkurowania¹¹. Zdolność konkurowania można interpretować jako umiejętność skutecznego reagowania na oddziaływanie pięciu podstawowych sił konkurencji¹². Konkurencyjność to kategoria ekonomiczna, która w ostatnich latach stałą się popularnym obszarem badań, w tym także w ekonomice rolnictwa i przemysłu spożywczego. Konkurencyjność jako kategoria teoretyczna jest trudna w badaniu realnie kształtujących się procesów gospodarczych. Wielowymiarowy charakter konkurencyjności wynika z mnogości czynników ją determinujących, a sytuację dodatkowo komplikuje brak jednej powszechnie akceptowanej definicji konkurencyjności¹³.

W badaniach IERiGŻ-PIB nad konkurencyjnością krajowego sektora żywnościowego wyraźnie podkreśla się, że producenci powinni być konkurencyjni w porównaniu z podmiotami funkcjonującymi na rynkach zewnętrznych, a także wobec zagranicznych firm obecnych na rynku wewnętrznym. Takie podejście jest zgodne z metodyką OECD, która konkurencyjność sektora ujmuje jako zdolność sprostania międzynarodowej konkurencji. Na potrzeby badań konkurencyjność została zdefiniowana jako zdolność lokowania się krajowych producentów na rynkach zagranicznych – na rynku zarówno unijnym, jak i krajów trzecich – oraz zdolność rozwijania eksportu¹⁴.

¹¹ W. Mantura, *Identyfikacja czynników sukcesu i konkurencyjności przedsiębiorstwa*, [w:] *Problemy strategii wdrażania rozwoju województwa wielkopolskiego*, PTE, Poznań 2002.

¹² M.E. Porter, *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, MT Biznes, Warszawa 2006, s. 24.

¹³ E. Skawińska, *Konkurencyjność przedsiębiorstw inne podejście*, PWN, Warszawa-Poznań 2004.

¹⁴ I. Szczepaniak, *Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności*, PW 2011-2014, nr 25, IERiGŻ-PIB, 2011, s. 9.

Międzynarodowy aspekt konkurencyjności sektora żywnościowego powoduje, że jej ocena może być przeprowadzona na podstawie analizy wyników handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi. Podstawowymi miarami konkurencyjności w ujęciu mezoekonomicznym są wskaźniki oceny handlu zagranicznego: saldo wymiany, wskaźnik pokrycia importu eksportem, penetracja importowa rynku wewnętrznego oraz wskaźniki ujawnionych przewag komparatywnych RCA_i i Lafaya LF_i , czy też intensywność wymiany wewnątrzgałęziowej III_i^{15} . Wymienione metody pozwalają na szczegółową interpretację zmian zachodzących w handlu zagranicznym. Nie udzielają one jednak odpowiedzi na temat przyczyn i czynników determinujących konkurencyjność. W związku z tym, że konkurencyjność jest kategorią wielowymiarową i wpływa na nią wiele różnych czynników, aby ocenić ich wpływ, należy przeprowadzić analizę zależności przyczynowych.

Metodą umożliwiającą ocenę wpływu poszczególnych czynników jest statystyczna analiza korelacji i regresji. Współczynnik korelacji Pearsona r_{xy} zmiennych losowych x i y przyjmuje wartości z przedziału $[-1, 1]$, które są interpretowane jako siła i kierunek zależności między badanymi zmiennymi (1-3). Wartości bliskie zeru wskazują na brak zależności, a bliskie jedności o silnym pozytywnym lub negatywnym wpływie jednej zmiennej na drugą¹⁶. Znacznie szersze możliwości oceny zależności przyczynowych stwarza analiza regresji, gdyż umożliwia interpretację skali wpływu zmiennej lub wielu zmiennych niezależnych na zmienną zależną¹⁷.

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) \cdot (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} \cdot \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}} \quad (3)$$

4. Ocena wpływu zmian kursu walutowego na międzynarodową konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego

Integracja z UE spowodowała, że polska gospodarka żywnościowa w coraz większym stopniu jest powiązana z rynkami zewnętrznymi i włączona w przybierające na sile procesy globalizacyjne¹⁸. Potwierdzeniem tego są dynamicznie rosnące obroty handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi, które jednoznacznie wskazują na proeksportowy charakter rozwoju sektora. Eksport stanowi ok. 20% produkcji sektora, ale równocześnie rynek wewnętrzny jest w ok. 15% zaopatrywany z importu¹⁹. Dużą część importu stanowią produkty z innych stref klimatycznych, które

¹⁵ J. Misala, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, PWE, Warszawa 2011.

¹⁶ A.D. Aczel, *Statystyka w zarządzaniu*, PWN, Warszawa 2000.

¹⁷ M. Adamowicz, *Konkurencja i konkurencyjność w agrobiznesie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej nr 2-3, Warszawa 1999, s. 3-19.

¹⁸ P. Chechelski, *Wpływ procesów globalizacji na polski przemysł spożywczy*, Studia i Monografie nr 145, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008.

¹⁹ J. Seremak-Bulge, *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w latach 1995-2009*, Studia i Monografie, nr 152, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011, s. 19.

po przetworzeniu są reeksportowane (np. owoce południowe, ryby, tytoń). W latach 2003-2012 eksport wykazywał większą dynamikę wzrostu niż import, w konsekwencji dodatnie saldo zwiększyło sześciokrotnie do 3,4 mld EUR (tab. 2). Duże dodatnie saldo sugeruje konkurencyjność sektora żywnościowego, tym bardziej że jest on jednym z nielicznych działów gospodarki narodowej z dodatnim saldem handlu zagranicznego. Konkurencyjność potwierdzają również analizy ujawnionych przewag komparatywnych, ale występuje duże jej zróżnicowanie w poszczególnych branżach sektora żywnościowego²⁰.

Tabela 2. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w Polsce

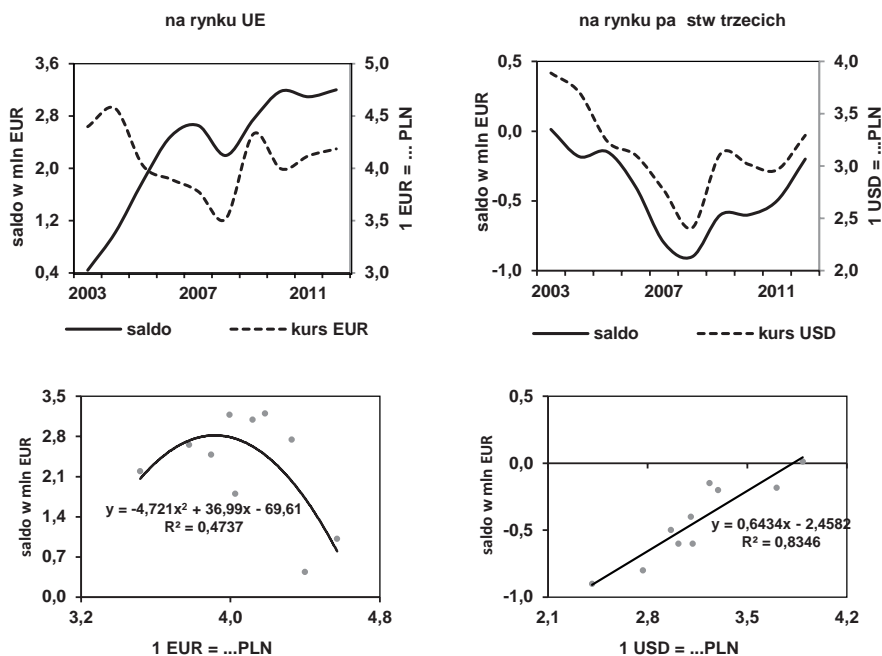
Wyszczególnienie	2012 r.			Średnioroczna dynamika	
	mld EUR	2003 = 100%	2011 = 100%	mld EUR	%
Eksport	16,3	406,5	106,8	1,36 (R2=0,9822)	18,9
Import	12,9	362,8	102,3	1,12 (R2=0,9993)	17,4
Saldo	3,4	612,4	128,7	0,24 (R2=0,7573)	28,2

Źródło: opracowanie własne, Centrum Analityczne Administracji Celnej, IERiGŻ-PIB.

Wyniki handlu zagranicznego polskimi produktami żywnościowymi w niewielkim stopniu były determinowane zmiennością kursu walutowego. W szczególności dotyczyło to wymiany handlowej na rynku unijnym, który jest głównym rynkiem zbytu polskiej żywności (80%). Analiza korelacji i regresji wykazała niewielki i nieistotny statystycznie wpływ kursu euro na saldo handlu zagranicznego z państwami członkowskimi UE. Obroty handlowe rosły i poprawiało się saldo zarówno w warunkach aprecjacji i deprecjacji złotego względem waluty unijnej. Odmienna sytuacja występuje w handlu z krajami trzecimi, gdzie uwidacznia się silny wpływ zmian kursu dolara amerykańskiego na poziom salda. W wymianie z tymi państwami występuje ujemne saldo, gdyż w strukturze towarowej przeważają produkty z innych stref klimatycznych. Zgodnie z teorią handlu zagranicznego aprecjacja złotego wobec dolara w latach 2003-2008 skutkowałą pogarszającym się saldem. W kolejnym okresie deprecjacja złotego przyczyniła się do poprawy opłacalności eksportowych transakcji i wzrostu salda (rys. 2).

Przykład unijnego rynku pokazuje wyraźnie, że konkurencyjność jest uzależniona od wielu czynników, a sam kurs walutowy nie może mieć decydującego wpływu, mimo że w znacznym stopniu determinuje konkurencyjność kosztowo-cenową. Większe znacznie ma popyt na polskie produkty na rynku UE oraz duży postęp w zakresie systemów jakości, standardów bezpieczeństwa zdrowotnego i innowacyjności krajowych producentów. Sukces w handlu zagranicznym jest także wynikiem bezpośrednich inwestycji zagranicznych koncernów żywnościowych, które

²⁰ I. Szczepaniak, *Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności*, PW 2011-2014, nr 25, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011, s. 45-66.

Rys. 2. Zmienność kursu walutowego i saldo handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi
Źródło: opracowanie własne, dane NBP, Centrum Analityczne Administracji Celnej, IERiGŻ-PIB.

wykorzystując silną pozycję na rynku globalnym, eksportują produkty wytwarzane w Polsce. Nie bez znaczenia może być fakt, że część transakcji handlowych na rynkach zewnętrznych jest realizowana z mniejszym zyskiem. Eksport zmniejsza podaż na rynku wewnętrznym, co pozwala utrzymywać ceny na wysokim poziomie. Innymi słowami eksport żywności może być częściowo „finansowany” przez krajowych konsumentów, ale taka sytuacja występuje w wielu krajach rozwiniętych gospodarczo.

5. Podsumowanie

Po integracji z UE sektor rolno-spożywczy znacząco zwiększył eksport i osiągnął poprawę salda handlu zagranicznego. Analiza wyników wymiany handlowej wskazuje na poprawiającą się konkurencyjność żywności na rynkach międzynarodowych. Analiza statystyczna wykazała, że rosnący eksport netto do UE nie był skorelowany z wahaniami kursu euro. Poprawa konkurencyjności była wynikiem procesów restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych w rolnictwie i przemyśle spożywczym. Fundamentami przewag konkurencyjnych są poprawa efektywności gospodarowania, jakości i standardów bezpieczeństwa zdrowotnego oraz innowacyjności. W handlu zagranicznym z krajami trzecimi występuje ujemne saldo, ale jego zmiany były sko-

relowane z kursem dolara, który determinował opłacalność transakcji handlowych i wpływał na konkurencyjność na rynkach zewnętrznych.

Literatura

- Aczel A.D., *Statystyka w zarządzaniu*, PWN, Warszawa 2000.
- Adamowicz M., *Konkurencja i konkurencyjność w agrobiznesie. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, nr 2-3, Warszawa 1999.
- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., *Ekonomia*, PWE, Warszawa 1998.
- Borowski J., *Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro*, NBP, Warszawa 2004.
- Chechelski P., *Wpływ procesów globalizacji na polski przemysł spożywczy*, Studia i Monografie nr 145, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2008.
- Chrabonszczewska E., Kalicki K., *Teoria i polityka kursu walutowego*, SGH, Warszawa 1996.
- Czarny E., *Dlaczego kraje handlują ze sobą?*, [w:] *Globalizacja od A do Z*, NBP, Warszawa 2004.
- Gruszczynski M., Podgorska M., *Ekonometria*, SGH, Warszawa 2004.
- Łopaciuk W., *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi. Stan i perspektywy*, nr 18-36 IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa.
- Misala J., *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki narodowej*, PWE, Warszawa 2011.
- Porter M.E., *Strategia konkurencji. Metody analizy sektorów i konkurentów*, MT Biznes, Warszawa 2006.
- Rymarczyk J., *Handel zagraniczny organizacja i technika*, PWE, Warszawa 1996.
- Samuelson P.A., Nordhaus W.D., *Ekonomia*, PWN, Warszawa 2004.
- Seremak-Bulge J., *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w latach 1995-2009*, Studia i Monografie nr 152, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.
- Szczepaniak I., *Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności*, PW 2011-2014, nr 25, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2011.

THE IMPACT OF EXCHANGE RATED VOLATILITY ON THE COMPETITIVENESS OF POLISH FOOD SECTOR ON INTERNATIONAL MARKETS

Summary: The exchange rate policy in open economies is considered a very important tool of monetary policy. At the same time competition is a base for open market economy while the ability of economic units to compete is defined as competitiveness. Exchange rate has got considerable influence on the entire domestic economy as well as on its particular sectors. Economic integration with the EU led to a fact that the impact of the EU economic policies on Polish economy is to a large extent determined by the exchange rate. It also refers to the food sector which is under the influence of the CAP as well. The performance of Polish agriculture and food industry as regards foreign trade can be perceived as an improvement in international competitiveness. Therefore there is a question to be raised to what extent the competitiveness of Polish food on foreign markets has been determined by changes in the exchange rate.

Keywords: exchange rate, international competition, food sector, foreign trade.